

El govern de la ciutat i la participació ciudadana. L'exemple de l'urbanisme

Domènec Miquel

Massa sovint es considera que el govern de la ciutat correspon solament als representants polítics legítimament escollits. Hi ha com una dimissió de la ciutadania respecte els afers públics, una vegada s'ha complert amb el deure electoral. Tanmateix no hauria de ser així. L'ordenament jurídic vigent preveu que el ciutadà pugui participar en el govern de la ciutat aportant els seus suggeriments, recolzant propostes o oposant-se a elles. Aquest és un dret que no acostuma a ser gaire exercit, però també cal dir que malgrat la seva existència, les possibilitats reals de dur-lo a la pràctica solen ser força reduïdes. Per posar un exemple, entre altres possibles, veiem com el ciutadà pot participar en una cosa tan cabdal per a tots els habitants de la ciutat, com és el planejament urbanístic i les limitacions pràctiques que es trobarà quan vulgui fer efectiva la seva participació.

La legislació preveu que tots els plans urbanístics, grans o petits, tinguin el corresponent període d'exposició al públic, una vegada superada l'aprovació inicial. En aquest temps, qualsevol ciutadà pot presentar els seus suggeriments i al·legacions al projecte en qüestió, ja sigui per a recolzar-lo, per a suggerir millores, denunciar imperfeccions o simplement oposar-s'hi. És, doncs, un mecanisme obert de participació a través del qual hom pot participar de forma activa en el govern de la ciutat, i en concret en la decisió de com serà aquesta. Exercir aquest dret és un xic més complicat. En primer terme cal estar atén a la publicació de l'anunci oficial, per tal de conèixer les dates de l'esmentada exposició pública. Per ara, els Butlletins i els Diaris Oficials continuen sense ser tema de lectura popular, de manera que molts pocs s'assabentaran de la seva promulgació. Hi ha una segona possibilitat, que és seguir els plens municipals. Però, llevat de molts pocs, poquíssims, ningú creu que hagi d'assistir-hi, ja que per això hi ha els polítics, és la seva tasca i cobren per fer-la. Encara, hom pot repassar els taulells d'anuncis del propi Ajuntament, però cal desplaçar-se fins allà i cercar-los en mig d'un mar de paperassa. Curiosament, rares vegades es publiquen aquest tipus d'anuncis en la premsa local, de lectura més estesa, la qual, i llevat de les grans excepcions, no sembla que el tema l'apassioni gens, ni mica i cap periodista és capaç de transformar un anunci oficial en una notícia d'interès general. Així, doncs i en primer terme, el ciutadà acostuma a perdre l'oportunitat de participar en una decisió col·lectiva simplement perquè no s'assabenta dels terminis legals per a fer-ho.

Suposem que hom s'ha assabentat del tràmit. Llavors és necessari desplaçar-se fins a l'oficina corresponent, la qual acostuma a estar oberta al públic justament el mateix horari en què el ciutadà treballa. Per tan, malgrat tingui el dret de participar, per a fer-ho haurà d'abandonar unes hores la feina amb que es guanya la vida. Normalment les persones no tenen un esperit cívic tan elevat que les disposi a sacrificar temps i diners, si l'afer no les afecta molt directament. Fem un altre pas, imaginem que hom té un matí lliure i decideix arribar-se a la consulta per exercir de ciutadà. Allà es troba en què el projecte es divideix en dues parts, una d'escrita i una altra gràfica. Primer problema, cal saber interpretar els plànols i la informació continguda en ells. Segon, ha de tenir un coneixement mínim de les lleis i de la normativa urbanística per a poder jutjar la correcció de la proposta. El ciutadà del carrer acaba dient que això no és per a ell, que és un tema per a experts i polítics. Fins i tot quan es tracta d'un tema que els ateny, la complexitat del mateix fa que els interessats hagin de recórrer a un assessorament tècnic i legal, per tal d'entendre el vertader abast del que es presenta. Sembla, doncs, que la intermediació tècnica sigui imprescindible. Però això no és del tot exacte i el cert,

és que amb una senzilla dosi de sentit comú hom pot veure que una via ràpida mai serà un carrer comercial, o que en aquell disseny de cruïlla tan ajustat no giraran els autobusos urbans.

Hem vist, com el ciutadà normal no ho té gaire fàcil per a participar a títol individual. Llavors apareix la segona via, la col·lectiva. L'associació pot facilitar la informació necessària, tant dels terminis del tràmit administratiu, com d'interpretació del mateix projecte, ja sigui a través de comunicacions escrites o d'actes únicament pels socis o bé públics. És clar que dins una associació poden donar-se interessos contraposats entre els seus membres, però així i tot si la junta directiva proporciona una informació equànime, cada un d'ells podrà prendre la postura que cregui més convenient amb un major coneixement de causa. Una altra cosa és la definició de l'entitat, si és que aquesta creu que ha de prendre posició com a tal. També és lògic que les entitats només s'interessin pels temes que d'una manera o altra afecten els seus objectius o que preocupin a un nucli de socis, de forma que, llevat d'associacions molt específiques, només reaccionaran davant determinats projectes i no en altres.

Resta un darrer tema de participació col·lectiva que és l'anomenada acció popular. Aquesta sol sorgir quan hi ha una qüestió molt específica i acostuma a canalitzar-se a través d'una organització efímera i d'estructura assembleària, tot i que puguin participar en ella, persones a títol individual i entitats associatives. Malgrat la pretesa organització de base, ben sovint els seus capdavanters estan mancats d'una vertadera legitimitat democràtica, cosa que no impedeix que es considerin a si mateixos únics representants d'importants col·lectius que no els han elegit, ni han tingut cap oportunitat de fer-ho. D'altra banda les seves accions solen ésser cridaneres, de forma que molta gent s'assabenta del problema, ja sigui directament perquè es troben afectats per un tall de via pública o altra acció reivindicativa o pel ressò que aquestes actuacions solen trobar a la premsa. Aquests fets solen neguitejar als polítics, sempre pendents del vot popular per a la seva continuïtat, i els dirigents dels moviments ho saben. Llavors sol produir-se una nova dimissió del ciutadà, que deixa de sentir-se directament implicat en l'afer, perquè ja existeix algú altre que se n'ocupa. Tanmateix cal tenir present que el principal perill d'aquestes iniciatives és la manipulació demagògica en què poden caure, sobretot quan intenten legitimar la voluntat d'una minoria amb un suposat recolzament popular, que pot existir de forma genèrica, però no en tots els seus detalls.

Sense la gosadia d'arribar a conclusions, tan sols acabar comentant com aquesta possibilitat legal i concreta de participació en el govern de la ciutat, que gaudeix el ciutadà, és molt més un dret sobre el paper, que una realitat pràctica, ja que múltiples factors semblen conjuminar-se en contra seva, perquè pugui ser plenament exercida. En la realitat del dia a dia, el ciutadà sol renunciar-hi adduint motius de manca de temps, de coneixements, d'implicació directa i com a màxim es presta a signar una reivindicació, transferint la seva responsabilitat cívica a uns teòrics representants populars, als quals no sol haver elegit. A la fi la seva autèntica participació en el govern de la ciutat l'acaba fent en una tertúlia de cafè, on, de passada, també s'arregla el món.